

che commissie
vond bij elkaar
ons of meisjes
ouders, die el-
zien. Wie heeft
spreken bij al
ke ouders verre
dvies. lijkt me
" kan de chris-
voordracht (?)
verder... wat
zwaren.

J. W.

de".

merkwadig
S. Rombouts in
en schrijft. Een
brengen uit het
reformeerd op-
eren.
geweest de Ita-
e lichamelijke en
ugd van zijn tij-
ven, om in zijn
te bezorgen aan
den werkmans-
aar geluk: de ar-
de geest van on-
takennis en haar
het dagelijksch
nderwijs, dat het
de harten mure
het onderricht in
leven en daarbij
bloeiing brengt—
nswerk van Don
88, op 74-jarigen
ei moeilijkheden,
zijn stichtingen
reikt.

gevestigd op de
twee kerken; hij
riff, den eerste
lieken zakroman-
tie-kolonies.
t grootste belang
undig stelsel. Als
n ononderbroken
lgen onmogelijk
nden en met zijn
edere minuut
zijn kinderen. Is
ion? Neen, maar
leen laat, zoolang

verdreven waak-
lie de kat in het
rborgt alleen de
wijsinstuut niet
erigens het jonge
it geschiedt wel

waren", dan lijkt
ing te stellen, of
nuwachtigheid of
orden overwoog.
dikwijls het asyl
en op hun weg
recta op rekening
en asyl gevlucht
te weten. Het zij-
ijbeleritiek, maar
ouden geschreven
as, aan den pro-
(den hemel) een
nzicht. Wie heeft
biade? Dat begint
soo aanstonds de
len rondom hem,
(rijmoedig neemt
ven den beganen
n zich hier allen
n vervolg op des-
want zoo aristoc-
schrijven over het
oseph Wittig over-
zie en elders, mo-
de verhalen van
n het hofje tegen-
lijk. Maar als ze
st anders hebben
Satan zien in de
maar zoodra de
eplaatst naar de
obs heel gewone
hoort ge van
het zijn heel ge-
zijn rijkdom hem
vaten, die in zijn
fs als Elihu van
's nachts al on-
vel niet eens om
nderlijks gebeurt,
n weder, waarschijn-
zien verschijnen?
is, zoolang iedere
llen ernst en uit

nauwgezet, maar ligt niet als een looden last op de kweekelingen, houdt ze niet noodeloos kort, blijft ook niet op kleinigheden dood. De surveillant is in dit systeem geen kleinzielig besnoeier, die de plant alle groei kans ontnemt, maar de verzorgende tuinier, die al wat groeien moet, zooveel mogelijk licht en lucht verschaft en den grond zuivert, in geval die bestanddeelen bevat, waardoor het voedingsproces benadeeld zou kunnen worden. Men moet bij de opvoeding bereiken, dat het kind vol vertrouwen zijn hart legt in de handen van den opvoeder. Soms speelt hij mee met de kinderen, toont belangstelling in hun zorgen en bezigheden, onderhoudt een passende vertrouwelijkheid met hen; hij bemint ze niet alleen, maar doet ze ook zijn liefde gevoelen, door te breken met al die onnoodige majesteits-voorzorgen en respect-eischen, die geen eerbied afdwingen, zooals men vaak voorgeeft, doch enkel vrees en wantrouwen. Zonder liefde geen vertrouwen en zonder vertrouwen geen opvoeding.

Spreekt vanzelf, dat in het stelsel van Don Bosco de godsdienstige opvoeding een belangrijke plaats inneemt. De ceremonieele handelingen mogen geen ledige vormen blijven.

Een bezoeker uit België nam met meer dan gewone belangstelling kennis van Don Bosco's stichtingen in Turijn. Hij dwaalde over de speelplaatsen in de uren van recreatie, als de geestdrift voor het spel allen meesleepte, hij opende onverwacht de deuren der verschillende werkplaatsen, wierp steelsche nieuwsgierige blikken door de ramen der klasselokalen, hoorde de kinderen in de kapel bidden, zag hun honger naar het Eucharistische Brood en hoe de jeugd bij heele drommen de „Heilige Tafel" naderde, bewonderde de gezonde gemeenschap tusschen leerlingen en meesters en... 's avonds van den derden dag sprak hij een der paters aan en zei: „Ik heb jullie geheim ontdekt". „Geheim...?" „Ja, het geheim van jullie opvoeding". „En...?" vroeg de pater. „Heel jullie systeem is in den grond niets anders dan Christelijke teederheid".

Hij had goed gezien. Don Bosco zei hetzelfde: „Mijn pedagogiek is een dochter der Liefde".

Gr.

G. MEIMA.

LITERATUUR EN KUNST.

Het „psycho-pathologisch element" in de moderne roman-literatuur.

(Slot.)

In het vorige artikel over dit onderwerp, wezen we op „de leven-filosofie", d.i. „het gepieker" over het leven met al z'n moeiten, zwarigheden, teleurstellingen, tegenslagen, als een van de meest-algemeen-verwerkte gegevens in de moderne roman-literatuur en een van de meest ingrijpende abnormaliteiten tevens.

Er is echter ook een andere zijde aan de zaak. Het voortdurend bezig-zijn met het leven, of schoon meestal voerend tot doffe neerslachtigheid en tot hopeloosheid, kan bij sommige naturen ook tot een andere psychische gesteldheid leiden. Wanneer iemand van vluchtig karakter in onbezorgde omstandigheden verkeert en hij volop geniet van wat het leven denzulk aan genoegens schenkt, kan het denken en spreken over het leven tot een optimistische en zelfs uitbundig-vroolijke levensbeschouwing brengen, kan een eenzijdig-blijde leven-filosofie ontstaan.

eigen ervaring — de verhalen heeft aangehoord van den duivel op de beddeplank of in den kamerhoek of op de binnenplaats of aan den kant van den weg, — die is er vast van overtuigd, dat als de menschen van dit slag, hadden moeten schrijven het boek Job, met behulp van den proloog, het resultaat heel anders zou zijn uitgevallen dan de kanonieke schrijver gaf. En zeg niet, dat ge hun verbeeldingen apokrief acht. Waarom zou de inktpot van Luther kanonischer zijn dan de bezemsteel van mijn beeld, die immers ook den duivel er zoo maar mee verjaagd heeft?

Wie wil, zoolang dit volksen, dat alleen uit griezel-kinderen Gods troetelkinderen wacht, niet de betere vermaningen opzettelijk in den wind geslagen heeft, het dom-brutaal uitlechen?

Ik doe voorloopig niet mee.

Want ik zeg: het staat op de schouders van zijn voorgelacht; en daar maakt het heel wat van zijn zondigen waan van spiksplinternieuwheid mee goed.

Men staat op de schouders van het voorgelacht, heusch.

Misschien hebt gij gezegd: het was maar een slaan in de lucht, zoeven, toen het liep over het boek Job en over de vraag, hoe de menschen het tegenwoordig wel eens zouden hebben kunnen schrijven.

Ik antwoord: best. Maar we kunnen een ander voorbeeld kiezen uit de naaste omgeving: ook uit de dichtelijke boeken van het Oude Testament. Ik denk aan het Hooglied. De opvatting van den laatsten tijd, die niet aan Salomo de schoone bruidgomsrol toebedeelt en die niet dien glorieusen koning de bruid doet winnen en werven, maar die omgekeerd aan Salomo de plaats van den indringer toewijst en aan den eenvoudigen hordersknaap de zegespraal van bruidwerving wijst, — deze opvatting, zeg ik, is vroeger niet aanvaard. Men leefde altijd in de gedachte dat er twee gelieven waren in het Hooglied: Salomo en de bruid. Hun liefde had haar spel, maar ze kende geen bedreiging van buiten. Om zoo te zeggen: van minnenijd was er geen sprake.

En wat heeft men toen gedaan?

De Middeleeuwen hebben het Hooglied duizend en een parafrazen gegeven. De stof werd met gretigheid ont-vangen en nader „uitgewerkt". Het was de tijd, die het huwelijk tusschen Christus en de ziel voorstelde onder het beeld van een „burgerlijke vrijage"; Jezus kiest (men

Veelvuldig zal men dit in de moderne roman-literatuur niet vinden: de geest, waaruit de nieu-were letterkunde is opgebloeid, is een andere, en de sfeer, rondom den doorsnee-romanfiguur is al-lerminst zonnig of overvloedig-licht. Maar toch zijn er wel enkele boeken, die tegenhangers genoemd mogen worden van al de wreede, bleeke, wrakke en disharmonische levens. Daar is „Pallietier", zoo sterk-typeerend, dat men spreekt van „den Pal-lietier-geest", die in het „carpe diem" belichaming vindt (men dient echter, om de uitbundigheid van „Pallietier" juist te beoordeelen, te lezen wat Tim-mermans zelf erover geschreven heeft), daar is „Het Schoone jaar van Carolus", Buysse's „Vroo-lijke Tocht", „De Witte", en nog een enkele meer, doch het getal is zeer gering, vergeleken bij den omvang der moderne-romanproductie. En dan be-hoeft het wel geen afzonderlijk betoog, dat dit soort van literatuur van heel-hoogen-komaf moet zijn, om het karakter van literatuur, dat is van kunst, niet te verliezen. Heel licht toch ont-aardt zoodanige ongeremde levensvreugde in ba-naliteit en voor een gewoon mensch onverdrage-lijke ziekelijkheid. Ik noem nu maar enkele titels als: „Malle gevallen" of „De Verliefde Passagier" ten voorbeeld; in zulke boeken is het pathologi-sche even sterk als in de gansche serie, die we tevorens noemden, maar dan tegenovergesteld van openbaring. Want hier is geen sprake van humor (echte humor is een door-en-door gezond verschijn-sel in de literatuur), maar van op effect-bereken-de komiekerigheid en overdadigheid, die van humor even ver afstaat, als de beruchte cents-aflievering-roman van literatuur.

Na alles wat we omtrent de gegevens der mo-derne romankunst in den breede opmerkten, kun-nen we kort samenvatten, wat daaraan nog toe-gevoegd worden moet om het beeld van psycho-pathologie zooveel mogelijk volledig te doen zijn.

Voorreest noemen we dan het uitbuiten van de-ctivethema's. Tamelijk veelvuldig is in onzen tijd het wetenschappelijk-psychologisch detectiever-haal, waarin de meest recente wetenschappelijke ontdekkingen practisch worden aangewend en zelfs handboeken voor psychologie-studie als Fechner en Wundt worden geciteerd; daarbij zijn stijl en taal uitnemend literair-verzorgd. Maar al lezende be-merkt men vrij spoedig, dat heel dit aantrekkelijk apparaat niets is dan een nieuwe vorm, om aller-lei moreele afdaling te teekenen en dat verboden liefde e.d. doorgaans de achtergrond zijn van al dat ingewikkeld gebeuren, zoodat men tot de conclusie komt, dat dit nieuwe niet anders is en ook niet minder verziekt, dan het oude.

Dan wijzen we op de eendellooze Tarzan-histories, dierv verhalen vol van de zonderlingste, op voos effect berekende bijkomstigheden, die niet anders zij dan een speculatie op de belangstelling, welke de mooie natuur-reproducties van Long, Löns e.d. vinden.

Tegelijk staan we daarmee voor een derde ver-schijnsel: de slaafsche copie van alles wat buiten-landsch is. Bij getallen worden de buitenlandsche romans vertaald en ze vullen in breede rijen de catalogi van de vele bibliotheken, die de uitgevers stichten. In hun doorgaans volkomen onneder-landsch karakter en hun vreemde sfeer staan ze

denke aan het Hooglied) een zwarte Ethiopische; de Vader maakt eerst bezwaren, maar een engel doet een goed woord voor de bruid en de Vader geeft eindelijk toe. Hier is dus de engel een vriend van den bruidegom, nog voordat het huwelijk gesloten en de bruiloft aangevangen is. Zulk een engel kan natuurlijk zijn tegen-hanger niet missen. De duivel doet daarvoor dienst. Zoo-wel in het proza als in de poezie. In het proza treft telkens weer de voorstelling van den duivel, die tracht in het huwelijk tusschen Christus en de bruid een spaak te steken: de duivel „becoort" Jezus' bruid, en zou ze ook winnen als niet te rechter tijd de bruidegom kwam om zijn recht, of als niet Maria zorgde voor de huwelijks-vreugden van haar Zoon. En in het geestelijk lied, de poezie van dien tijd, is het niet anders. Er zijn, ook al weer in mislukte navolging van het Hooglied, veel gees-telijke liederen, waarin op de meest plastische manier de Heiland met de ziel in liefde verenigd voorgesteld wordt. Maar ook hier kan gezegd worden: „zonder „niders" is een minnedicht niet compleet." „Niders" — het zijn de nijdgaards, die in den zoeten maaltijd der bruidsvreugden hun bitter roet willen werpen. De duivel is wel de gevaarlijkste, met wien telkens weer te rekenen valt.

Zei ik te veel, of is het niet waar, dat het Hooglied van Salomo aan zulke lezers te weinig met den duivel scheen te werken, waarom ze hem er maar in gehaald hebben?

En deze dingen staan niet op zichzelf; de veronder-stelling ware trouwens al te dwaas.

Integendeel: we kunnen daaraan zien een klare open-baring van het al de eeuwen door te treffen verschijnsel: dat de menschen van den bijbelschen duivel zich tamelijk wel ontdaan hebben, al waren ze nog zoo druk met hem bezig. Wie de bijbelsche gegevens laat liggen en in plaats daarvan een gefantaseerden duivel zich als werkhypothese aanneemt, die move van zijn „duivel" den mond vol hebben — hij heeft van den Satan zich ontdaan; tenminste: hij trachtte het.

Maar wie den bijbel liefheeft met eerlijke liefde en voor niets anders huiveren wil dan voor het geopen-baard, die blijft er bezwaar tegen inhengen, dat de fantasie meent, den Satan onder haar netje te kunnen vangen.

Voor de valsche romantiek van geestelijk avonturiers-volk moge de Satan een mooi gegeven zijn om den roman

eigenlijk geheel buiten onze nederlandsche litera-tuur, maar desondanks worden ze hier geïntrodu-ceerd, verkocht en gelezen als (wellicht zelfs meer dan) onze eigene romans. Nu is altijd te onzent veel overgenomen van over de grenzen, maar 't veelvuldigst kwamen toch vertalingen en omwer-kingen in perioden, die arm waren aan scheppings-kraft, in tijden van decadentie der eigen letter-kunde. Als dan in onze dagen de buitenlandsche romans bij massa's worden vertaald is dat zonder twijfel een verschijnsel van ziekelijkheid, maar 't wordt zelfs bedenkelijke pathologie als men de gegevens nagaat, waaruit ze zijn opgebouwd en die ze, in vele deelen soms en met de meest helle kleuren, verwerken. Wanneer daar — om een enkel voorbeeld ten bewijze te noemen — in den eenen roman een jongeman hoofdpersoon is, die een onbe-dwingelijke neiging heeft tot bloedvergieten, in den anderen iemand altijd stelen wil ten einde met het gestolene den nood der armen te lenigen, in een derden iemand al z'n best doet om in de ge-vangenis te komen ten einde rustig den tijd te hebben voor het schrijven van een roman — dan zijn dat gegevens, waarvan de normale mensch niets bij zichzelf terugvindt, en ook zonder dat men verder iets van de bewerking ziet kan men de diagnose van zulke boeken stellen. De vertaling van dergelijke psycho-pathologische producten be-leekent waarlijk geen verrijking, noch voor onze literatuur noch voor het lezend publiek.

Ten slotte verdient in dit verband nog onze aan-dacht het verschijnsel, dat we met een enkel woord reeds noemden: de steeds toenemende omvang van den modernen roman. 't Is heel gewoon, dat een roman twee, drie, soms nog meer vervolgedeelen heeft. Soms draagt ieder deel een opzichzelfstaand titel, vormt het ook een zelfstandig boek, dat men lezen kan zonder de overige stukken te ken-nen (men denke b.v. aan „De Gedachten der tij-den", van Moerkerkens serie-roman), dikwijls ook is er wel duidelijke onderscheiding der deelen, maar vormen ze toch een niet te scheiden geheel (b.v. Jaarsma's „Thiss", „Het Geslacht der Santeljaans" e. d.).

Nu is de roman in deelen alszoodanig natuurlijk niet een ziekelijkheid in de literatuur. Er is inder-daad stof, die voor behoorlijke werking meer vraagt dan één boekdeel aan ruimte biedt, die bovendien ook in duidelijk te onderscheiden deelen zich splitst. Zelfs zijn tal van romans in deelen te noemen, die tot de monumenten van beteekenis onzer letter-kunde behooren. Maar wel is ziekelijk, dat de ver-meerderde en steeds zich vermeederende deelen-omvang tot niets anders dient, dan om voort te breien aan de eindelooze peuter-analyse van de menschenziel, dat over de kleinste onbeduidendheid van het leven-van-allen-dag bladzijden vol geschre-ven worden. De bespiegelingen van een heer over het strikken van zijn das, van een dame over de toebereiding van haar macaroni-schotel, e.d. zijn geen elementen, die een vergrooting van den om-vang, als daardoor noodig wordt, rechtvaardigen: ze zijn totaal zonder relif-brengende kracht en dus ook zonder eenige waarde. En het is weer ver-schijnsel van psycho-pathologischen aard als we juist daarin dikwijls de hoofzaak vinden van den vervolgedeelen-roman.

Interessant te maken en het verhaal van geestelijke bevin-ding relif te geven; — en voor de ziekelijke verbeeldin-gen van wie liever voor een duivel griezelen dan dat ze voor God beven, moge hij een overvloedige fontein aller kwaden zijn; — en voor de vrouwen die altijd leeren en nimmer tot kennis der waarheid komen, moge hij het groote excuus zijn dat hij voorhaat ingebracht wordt tegen elken zielzorger, die hun gebabbel en gebrabbel zou willen breken met het woord, dat men „zwijgen moet voor God", liever dan te drenzen over den duivel; — en voor den geestelijk trage en vromen onbekeerde moge hij de gemakkelijke zondebok zijn, die zich ieder oogenblik van den dag laat wegsturen en zich ook elk moment laat terugroepen om nog een nieuwe vracht naar de groote woestijn te brengen; — en voor de spotters moge hij een hersenkronkel der orthodoxie, voor anderen een sym-bool van den vooruitgang, een wreker der rede, een leeraar der zelfkennis zijn, die op het kritieke punt den sluier optilt en de naakte waarheid doet zien aan wie volwassen wordt en zelfstandig denken en leven leert.... het is voor de leerlingen der Heilige Schrift een taak van eerbied en ontzag, zich bij hun denken over den Satan zoo streng mogelijk te houden aan wat geopen-baard is, en te bedenken, dat over dezen grooten fan-tast niet zoo licht te fantaseeren valt; en dat ledigheid — ook geestelijke — des duivels oorkussen is, ook voor wie dagelijks wanen tegen hem te strijden.

En daarom kan de vraag naar wat de Bijbel zegt, uit zijn leven niet gemist worden.

Wij willen trachten, die vraag te stellen en van het antwoord een en ander op te vangen.

K. S.

¹) Die Lebenskräfte des Evangeliums, 1922, 120/1.

²) Beukers: zie F. Tollenaar in „Geref. Keekbl. Maasland n.o.", 6 Febr. 1926.

³) Huizinga, Herfsttij M. E. 1921, 292.

⁴) De Voors, Middelnederlandse legenden en exempelen, 1926, bl. 146, passim.

⁵) Knüttel, Geestelijk Lied enz., 1906, 191.